

**Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu**

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy a soudce zpravodaje Davida Uhlíře, soudce Tomáše Lichovníka a soudce Vladimíra Sládečka ve věci ústavní stížnosti stěžovatele **Mgr. L. N.**, zastoupeného JUDr. Václavem Vlčkem, advokátem, se sídlem v Praze, Sokolovská 22, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. listopadu 2018 sp. zn. 67 To 418/2018 a proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 28. června 2018 sp. zn. 67 T 22/2017, za účasti **Městského soudu v Praze** jako účastníka řízení a Obvodního soudu pro Prahu 1 jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 29. listopadu 2018 sp. zn. 67 To 418/2018 a usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 28. června 2018 sp. zn. 67 T 22/2017 bylo porušeno základní práva stěžovatele, zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Uvedená usnesení se proto zrušují.

O d ů v o d n ě n í:

I.

Vymezení věci a shrnutí řízení před obecnými soudy

1. Stěžovatel navrhl zrušení ve výroku uvedeného usnesení Městského soudu v Praze (dále též "městský soud") z důvodu tvrzeného porušení jeho základních práv, zaručených v čl. 2 odst. 3, čl. 3 odst. 1, dle čl. 11 odst. 1 a 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina") Jelikož z odůvodnění ústavní stížnosti plyne, že stěžovatel napadá a požaduje zrušit i usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 28. června 2018 sp. zn. 67 T 22/2017, v rámci teorie tzv. "širšího petitu" Ústavní soud podrobil ústavněprávnímu přezkumu i toto rozhodnutí obecného soudu.

2. Stěžovatel, který je advokátem, vyúčtoval po skončení trestního řízení vedeného u Obvodního soudu pro Prahu 1 (dále též "obvodní soud") pod sp. zn. 67 T 22/2017 odměnu ustanoveného obhájce za celkem 98 úkonů právní služby (při sazbě 1 840 Kč za úkon) a paušální náhradu hotových výdajů v celkové výši 200 760 Kč. Předmětné trestní řízení bylo vedeno pro trestný čin podvodu dle ust. § 210 odst. 2, odst. 4, odst. 5 písm. a) trestního zákoníku, přičemž obviněný P. K., jehož byl stěžovatel obhájcem, byl stíhán pouze pro jeden skutek (kterého se měl dopustit spolu s několika dalšími spoluobviněnými) v rámci rozsáhlé trestné činnosti, propojené dvěma hlavními obviněnými. V ostatních skutcích v rámci obžaloby P. K. nefiguroval a trestní řízení bylo skončeno osvobozujícím rozsudkem ve vztahu k tomuto obviněnému. Usnesením sp. zn. 67 T 22/2017 ze dne 28. června 2018 přiznal soudu prvního stupně stěžovateli nárok na odměnu a na úhradu hotových výdajů v částce pouze 36 680 Kč. Převážnou část rozdílu mezi požadovanou částkou a částkou přiznanou odůvodnil tak, že se stěžovatel účastnil i

úkonů (výslechů), které se sice týkaly předmětného trestního řízení, ale jiných skutků, než ze kterých byl obviněn P. K. Tuto účast soud prvního stupně vyhodnotil jakožto nadbytečnou; uvedl, že stěžovatel sice byl zván policejním orgánem na výslechy, policejní orgán ale vždy stěžovatele informoval, jakého skutku se výslech týká, a stěžovatel tedy měl sám vyhodnotit nezbytnost své účasti. Advokát je podle soudu prvního stupně oprávněn, ale nikoli povinen účastnit se plánovaných procesních úkonů, a to i v kontextu povinnosti obhájce postupovat vždy v souladu se zájmem klienta a účelově tak nenavyšovat náklady obhajoby.

3. Proti usnesení soudu prvního stupně podal stěžovatel stížnost, v níž napadl způsob určení odměny obhájce a nepřiznání odměny za úkony, spočívající v účasti u výslechů obviněných a svědků. Argumentoval především tím, že byl na jednotlivé výslechy zván policejním orgánem a dále poukázal i na závěry nálezu Ústavního soudu sp. zn. I.ÚS 2025/10 ze dne 14. 10. 2010. Městský soud usnesením ze dne 29. listopadu 2018 sp.zn. 67 To 418/2018 stížnost zamítl. V odůvodnění potvrdil argumentaci obvodního soudu a vymezil se vůči argumentaci nálezem Ústavního soudu sp. zn. I.ÚS 2025/10. Zásadní rozdíl proti uvedenému nálezu shledal v podrobném informování stěžovatele o skutku, kterého se plánovaný výslech měl týkat; stěžovatel tedy dle městského soudu mohl zvážit, na kterém úkonu je jeho účast nezbytná a na kterém je naopak nadbytečná. V závěru odůvodnění ještě městský soud upozornil na to, že těžiště dokazování v trestním řízení je v řízení před soudem, nikoliv v přípravném řízení.

II.

Ústavněprávní argumentace stěžovatele

4. Podle stěžovatele vycházel městský soud nesprávně z mimořádné schopnosti policejního orgánu předvídat obsah výpovědi každého z obviněných a svědků, z absolutní důvěry obviněného v policejní orgán a z nemožnosti policejního orgánu jednat v neprospěch obviněného. Stěžovatel upozornil na zproštění obžaloby obviněného, jenž dal stěžovateli jednoznačný pokyn, aby se účastnil všech procesních úkonů. Stěžovatel dále upozornil na jisté analogie i odlišnosti mezi jednotlivými obviněnými a svědky v rámci různých skutků téže trestní věci, přičemž bylo podle něj třeba tyto zjistit a založit na nich argumentaci ve prospěch klienta. Porušení práv zaručených v čl. 3 odst. 1 Listiny (zásada rovnosti) vidí stěžovatel v tom, že ačkoli soudy obecně argumentují zájmem klienta, je jejich restriktivní postup vůči nákladům obhajoby identifikovatelný pouze v případech, kdy náklady obhajoby jsou většího rozsahu a mají být hrazeny státem. Daný postup je tedy dle stěžovatele diskriminační, neboť zapojení věci do rozsáhlého trestního řízení nemůže jít k tíži obhájce. Primární starostí obhájce je podle stěžovatele efektivní a účinná obhajoba, nikoli péče řádného hospodáře (to je úkolem státu, ale již na počátku trestního řízení, kdy má být zváženo obvinění popř. následné podání obžaloby). Jestliže stát pochybí tím, že bezdůvodně někoho obviní, nemůže podle stěžovatele mocenskými prostředky omezovat následky svého pochybení na úkor advokáta. Porušení práv zaručených v čl. 11 odst. 1 a 4 Listiny shledává stěžovatel v nenaplnění svého legitimního očekávání ve vztahu k proplacení odměny, stanovené na základě právního předpisu, které je konstituováno před tím, než jako advokát dal rámcový předchozí souhlas se svým ustanovováním ex offio. Odnětí nebo svévolné omezení rozsahu odměny poté, kdy právní služby v rozsahu vyplývajícím z jeho ustanovení poskytl, tak je podle stěžovatele zásahem do majetkových práv a fakticky podstatnou část jeho práce dodatečně vyvlastňuje bez náhrady. Konečně porušení práva na spravedlivý proces dle čl.

36 odst. 1 Listiny vidí stěžovatel v tom, že městský soud se v odůvodnění nijak nevypořádal s jeho námitkou, týkající se pokynu obviněného P. Karbana k účasti stěžovatele na všech nařízených úkonech. Stěžovatel v tom shledává libovůli městského soudu a jeho rozhodnutí v důsledku toho hodnotí jako nepřezkoumatelné. Přitom je podle stěžovatele i v předmětném specifickém řízení na místě uplatňovat právo na spravedlivý proces.

III.

Vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka řízení

5. Ústavní soud si vyžádal spis, vedený v dané věci u Obvodního soudu pro Prahu 1 pod sp. zn. 67 T 22/2017 a požádal oba soudy, aby se k ústavní stížnosti vyjádřily. Obvodní soud ve svém vyjádření zrekapituloval dosavadní průběh řízení a argumentaci, obsaženou v odůvodnění svého napadeného usnesení. Nad rámec již uvedeného poukázal na možnost stěžovatele požadovat provedení předmětných výsledků v rámci hlavního líčení a na nutnost opakování výpovědí, z nichž by případně vyplývalo zahájení trestního stíhání klienta stěžovatele pro další konkrétní skutek. Dle názoru obvodního soudu přezkoumal nárok stěžovatele pečlivě a přiznal mu odměnu v maximální míře.

6. Městský soud odkázal na odůvodnění svého usnesení a dále upozornil, že obdobně je postupováno i v jiných skupinových věcech, ve kterých je evidentní, že ustanovený obhájce neúčelně navyšoval náklady obhajoby přítomností u výsledků osob, které se ke skutku, jehož se měl dopustit jeho klient, žádným způsobem nevážou. Stěžovatel si tedy dle městského soudu měl být vědom toho, na kterých vyšetřovacích úkonech je jeho přítomnost nadbytečná.

IV.

Řízení před Ústavním soudem ve věci samé

7. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a zjistil, že ústavní stížnost byla podána včas osobou k tomu oprávněnou a splňuje i ostatní zákonem stanovené náležitosti. Po seznámení se s napadenými rozhodnutími a vyžádaným spisovým materiálem shledal, že ústavní stížnost je důvodná. V nálezu sp. zn. Pl.ÚS 7/09 ze dne 4. 5. 2010 je uvedeno: „Právo na obhajobu je jedním z nejdůležitějších základních práv osob, proti nimž se trestní řízení vede, a směřuje k dosažení spravedlivého rozhodnutí vydaného nejen v zájmu trestně stíhané osoby, ale nepochybně také v zájmu demokratického právního státu, založeného na úctě k právům a svobodám člověka a občana. Právo na obhajobu je upraveno ve všech základních mezinárodních dokumentech zabývajících se základními lidskými právy a svobodami. Podle čl. 37 odst. 2 Listiny každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení. Podle čl. 40 odst. 3 Listiny má obviněný právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce. Podle čl. 6 odst. 3 písm. b) a c) Úmluvy každý, kdo je obviněn z trestného činu, má mj. právo na přiměřený čas a možnost k přípravě své obhajoby a právo obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru. Uvedená ustanovení zakotvují některé základní procesní záruky práva na spravedlivé řízení, které jsou nepominutelnou součástí pojmu právního státu. Stát proto musí zajistit takové podmínky, aby uvedené principy bylo možné realizovat cestou příslušných procesních

záruk postavení obhájce i obviněného [srov. nález Ústavního soudu ze dne 3. dubna 2008 sp. zn. II. ÚS 2445/07, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu (dále jen "Sbírka rozhodnutí"), svazek 49, nález č. 65, str. 15]. Ústavní soud se právem na obhajobu zabýval v řadě svých rozhodnutí, ve kterých konstatoval, že ústavně zaručené právo na obhajobu spolu s presumpcí nevinu (čl. 40 odst. 2 Listiny) jsou základními podmínkami spravedlivého trestního procesu, a tyto ústavní záruky se promítají i do trestního řádu, který je ve shodě s Ústavou budován na zásadě priority volby obhájce (§ 33 odst. 1, § 37 odst. 2 trestního řádu), kterou je obviněný oprávněn uplatnit v kterémkoli stadiu neskončeného řízení (§ 37 odst. 2 trestního řádu). Pokud by pak byly v trestním řízení provedeny důkazy, se kterými by nebyli obhájce a obviněný seznámeni, nemohlo by k nim být pro porušení fair procesu přihlíženo.“ K významu obhájců v trestním procesu se Ústavní soud vyjádřil i v nálezu ze dne 26. 4. 2005 sp. zn. IV. ÚS 167/05: „Nutno připomenout, že jde o úkony, jejichž provedení je ve veřejném zájmu, neboť cílem trestního řízení není (pouhé) konstatování viny či nevinu a případné potrestání pachatele. Účelem řízení vedeného proti pachateli trestného činu je v liberálním právním státě jen takové odsouzení, které je výsledkem spravedlivého procesu. Zde mají obhájci jako kvalifikovaní oponenti obžaloby nezastupitelné místo. I z tohoto hlediska je třeba interpretovat a aplikovat příslušná ustanovení trestního řádu a tyto principy je potřeba zohlednit při posuzování žádosti obviněného, jejímž cílem je pochopitelná snaha o minimalizaci nákladů na právní služby odvedené v jeho zájmu. Na okraj nutno konstatovat, že advokáti jsou důležitými aktéry systému vlády práva, který je v důsledku vysoce ekonomicky přínosný (srov. Posner, R. A. Economic analysis of law. 6th ed. New York: Aspen Publishers, 2003, 541–542). Státní garanci hrazení nákladů ustanoveného obhájce, jenž v určitých případech musí v zájmu fair procesu zastupovat obviněného, je totiž nutno z ústavního hlediska chápat jako vytvoření nezbytných materiálních podmínek realizace práva na právní pomoc.“

8. V posuzovaném případě je klíčovou otázkou určení výše odměny stěžovatele jako ustanoveného zástupce obviněného v řízení před obecnými soudy. K obdobné otázce se Ústavní soud ve své dosavadní rozhodovací praxi již několikrát vyjádřil. Tak v nálezu sp. zn. IV. ÚS 763/05 ze dne 11. 4. 2006 (N 82/41 SbNU 79) upozornil na různé režimy odměny advokáta za poskytnutí právních služeb - smluvní a mimosmluvní; pokud se odměna advokáta neřídí jeho smlouvou s klientem, řídí se ustanoveními advokátního tarifu [§ 1 odst. 1 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)]. Dále Ústavní soud zdůraznil, že "je-li účastníku řízení ustanoven zástupcem advokát, platí jeho hotové výdaje a odměnu za zastupování stát. Stát se v takovém případě de facto ocitá v roli advokátova klienta, a tudíž i jejich vzájemný vztah je nutno posuzovat podle příslušných ustanovení advokátního tarifu, což je i výslovně uvedeno (s odkazem na § 1 odst. 2 větu prvu advokátního tarifu) v § 1 odst. 3 advokátního tarifu, protože vyhláška č. 484/2000 Sb., jakožto zvláštní právní předpis, odměnu ustanovenému advokátu neurčuje. Ustanovenému advokátu proto přísluší odměna vypočtená dle příslušných ustanovení podle advokátního tarifu a jiný postup v takovém případě nelze považovat za správný a spravedlivý."

9. Účast obhájce v přípravném řízení je jednou ze základních garancí spravedlivého procesu a její omezení je možné jen ve výjimečných případech. Ustanovení § 151 odst. 2 trestního řádu v kombinaci s ostatními relevantními ustanoveními (zejm. § 39 trestního řádu) pak tyto záruky garantuje všem obviněným bez rozdílu majetkových poměrů nebo sociálního postavení. Citované ustanovení je tedy třeba chápat i jako

promítnutí zákazu diskriminace a principu rovného zacházení do trestního práva. Aby záruka nebyla pouze formální, musí být při aplikaci vždy zohledněn právě výše uvedený účel předmětného ustanovení. V daném kontextu je jako nepřipustný zásah možné chápat takové nastavení pravidel pro úhradu odměny a náhradu hotových výdajů, které sice jejich určitou úhradu garantuje, ale tak, že obhájce není schopen předem ani rámcově odhadnout, kolik mu bude skutečně nakonec zapláceno. Z této nejistoty pak může plynout neúměrný tlak na co nejnižší rozsah obhájcem prováděných úkonů a s tím související významné riziko nepřipustného zásahu do materiálních podmínek realizace práva na právní pomoc. Má-li mít obviněný, jemuž byl obhájce ustanoven dle § 38 a násl. trestního řádu, rovný přístup k právu na spravedlivý proces, nesmí výkon činnosti ustanoveného obhájce svou kvalitou zaostávat za činností obhájce zvoleného a placeného obviněným. Jak uvedl Ústavní soud v nálezu ze dne 14. 10. 2010 sp.zn. I.ÚS 2025/10: “Právo na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny je považováno za obecné ustanovení, z něhož vychází i právo na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny. Právo na obhajobu (čl. 37 odst. 2 a čl. 40 odst. 3 Listiny), jehož součástí je i právo na obhajobu bezplatnou či za sníženou odměnu, je nejen ve prospěch a v zájmu trestně stíhané osoby, ale nepochybně také v zájmu demokratického právního státu, založeného na úctě k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Stát, má-li zajistit uvedená ústavně garantovaná práva, musí proto v zákoně upravujícím trestní řízení vytvořit podmínky procesních záruk postavení obhájce i obviněného. Obsah práva na obhajobu má svou pozitivní a negativní složku. Pozitivní je právo obviněného (též obžalovaného, odsouzeného, podezřelého a dalších osob) hájit se sám či prostřednictvím zvoleného obhájce, popř. právo žádat o jeho ustanovení. Negativní složkou je pak povinnost obviněného v případech tzv. nutné obhajoby "strpět" obhájce (i když si jej nepřeje) a povinnost všech orgánů činných v trestním řízení dbát těchto práv v rámci celého trestního řízení. Právem bezprostředně souvisejícím s právem na obhajobu, včetně práva na bezplatnou právní pomoc, je právo legitimního očekávání obhájce ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod na odměnu a náhradu hotových výdajů, a to i v případě, že činnost obhájce je realizací práva na obhajobu osoby nemajetné.” K hmotněprávní povaze nároku obhájce se Ústavní soud vyjádřil např. v nálezu ze dne 18. 2. 2010 sp. zn. I. ÚS 3336/09: “Nárok stěžovatele na přiznání odměny a náhrady hotových výdajů, ačkoliv vznikl v souvislosti s procesem (trestním řízením) a je upraven v předpise procesním, je svou povahou nárokem hmotněprávním a je tak kryt ústavně zaručeným právem legitimního očekávání uspokojení daného nároku.”

10. Ve zkoumaném případě nelze podle Ústavního soudu jednoznačně určit, zda byly úkony stěžovatele nadbytečné - obecné soudy musí podrobněji argumentovat ve vztahu k jednotlivým úkonům a vždy dostatečně zdůvodnit, proč byl ten který úkon nadbytečný a proč to stěžovatel měl a mohl v dané chvíli vědět. Krácení odměny a náhrady výdajů advokátovi bylo přitom v dané věci extrémní. Jestliže policejní orgán obhájce na výslechy zval, mohl stěžovatel oprávněně vyhodnotit, že existuje jistá možnost, že zde mohou vyjít najevo nějaké relevantní skutečnosti, významné pro obviněného - jinak by nebylo třeba obhájce zvat. Pokud se soudy omezily v zásadě pouze na obecné a paušální odůvodnění, že ostatní skutky údajné trestné činnosti neměly souvislost se skutkem obviněného klienta stěžovatele, nepostupovaly v souladu s ústavními zásadami uvedenými výše a jejich závěry jsou proto nepřezkoumatelné.

11. Ústavní soud konstatuje a uzavírá, že porušením práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod může být i situace, kdy v hodnocení zjištění absentuje určitá část skutkových skutečností, které vyšly v řízení najevo,

eventuelně - nebo tím spíše - pokud je účastník řízení, a to třeba jen nepřímo, namítal, leč obecný soud je náležitým způsobem v celém souhrnu posuzovaných skutečností nezhodnotil, aniž by dostatečným způsobem odůvodnil jejich irelevantnost. Pokud obecný soud postupuje takto, dopouští se mj. libovůle, zakázané v článku 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Právě tím došlo k porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Z uvedených důvodů bylo ústavní stížnosti vyhověno, v souladu s ust. § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 17. prosince 2019

David Uhlíř
předseda senátu